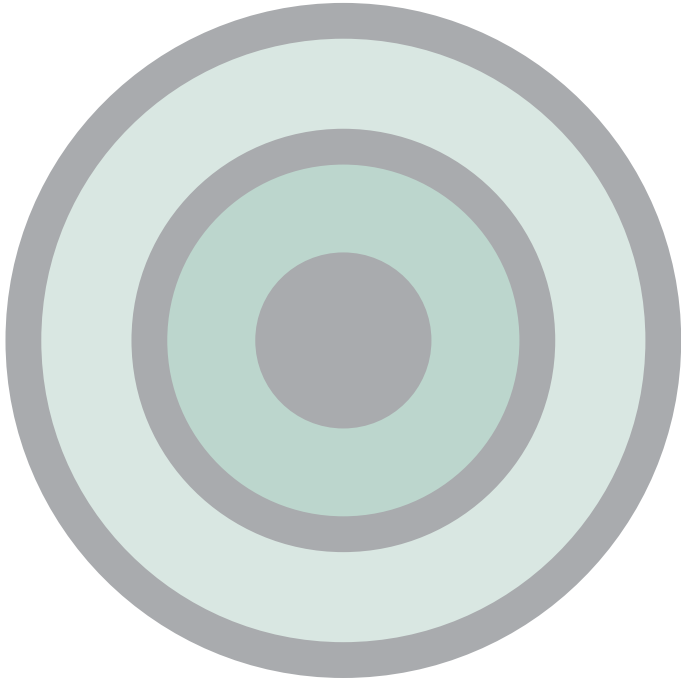

ANALYSERAR

2006:12

Försäkringskassans arbete
med misstänkta brott 2005

Försäkringskassan

Utgivare Försäkringsdivisionen
Enheten för gemensamma försäkringsfrågor

Upplysningar Ylva Rånge
08-786 98 60
ylva.range@forsakringskassan.se

Beställning E-post: forsakringskassan@ontime.se
Telefon: 08-556 799 29, On Time
Internet: www.forsakringskassan.se

Tryck Lenanders Grafiska AB, 2006

Förord

Socialförsäkringens syfte är att skapa ekonomisk trygghet vid olika situationer i livet. Sammanlagt finns det över 40 olika försäkringar och bidrag som ska ge ett ekonomiskt skydd för barnfamiljer, personer med funktionshinder samt vid sjukdom, arbetsskada och ålderdom. Målsättningen är att rätt ersättning ska betalas ut till rätt person i rätt tid. Men liksom med sakförsäkringar så förekommer det brott mot socialförsäkringen. Brotten kan handla om mycket stora belopp eftersom ersättningen ofta sträcker sig över en lång period. Förutom de ekonomiska skador som brotten medför leder det även till en bristande legitimitet för socialförsäkringen.

För att upptäcka men också förebygga förekomsten av brott har Försäkringskassan under de senaste åren intensifierat sitt arbete med misstänkta bidragsbrott. De riktade kontroller av bland annat tillfällig föräldrapening som genomförts visade att de felaktiga utbetalningarna var mer förekommande än som tidigare varit känt.

För att få en bättre uppfattning om hur brotten mot socialförsäkringen ser ut görs sedan juli 2004 en kontinuerlig uppföljning av arbetet med misstänkta brott. Uppföljningen utförs av enheten för gemensamma frågor på Försäkringskassans huvudkontor. Författare till rapporten är försäkringsanalytiker Ylva Rånge.

I rapporten redovisas de utredningar av misstänkta brott som Försäkringskassans länsorganisationer rapporterat till huvudkontoret under 2005. Av redovisningen framgår bland annat vad som orsakat utredningarna, vad de leder till och hur ofta polisanmälan görs. Rapporten omfattar även resultatet av de polisanmälningar som återrapporterats från polis och åklagare under 2005. I rapporten används begreppet misstänkt fusk i stället för begreppet misstänkt brott som framöver kommer att användas.

Stockholm i maj 2006

Jan Almqvist
Chef för enheten för gemensamma försäkringsfrågor

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning	7
Bakgrund.....	7
Syfte och metod	7
Begrepp.....	9
Utredningar av misstänkt fusk	10
Impuls till utredning	12
Beslut efter avslutad utredning	15
Återbetalningsskyldighet.....	16
Polisanmälningar	18
Återrappporterade polisanmälningar.....	22
Slutsatser.....	26
Bilaga 1 Utredningar av misstänkt fusk 2005.....	29
Bilaga 2 Återrappporterade polisanmälningar 2005	34

Sammanfattning

Under 2005 avslutade Försäkringskassan närmare 10 000 utredningar av misstänkt fusk med socialförsäkringsförmåner¹. Utredningarna gällde vanligen bostadsbidrag, sjukpenning, sjukersättning, tillfällig föräldrapenning eller underhållsstöd.

En tredjedel av utredningarna resulterade i att ersättningen drogs in eller minskades. En knapp fjärdedel av utredningarna ledde till återbetalningsskyldighet på grund av att ersättning betalats ut felaktigt. Totalt uppgick de felaktiga utbetalningarna på grund av misstänkt fusk till 75,5 miljoner kronor.

Närmare 1 600 utredningar resulterade i polisanmälan på grund av misstanke om brott, vilket motsvarar 16 procent av det totala antalet utredningar. Antalet polisanmälningar har ökat kraftigt under de senaste åren. Ökningen beror dels på att Försäkringskassan sedan 2004 har nya rutiner som innebär att fusk som misstänks vara brottsligt alltid ska polisanmälas. Dessutom har Försäkringskassans utredningsarbete blivit allt mer intensifierat. Bland annat har ett stort antal riktade kontroller genomförts gällande personer som får tillfällig föräldrapenning. Drygt hälften av dessa utredningar ledde till polisanmälan.

Misstänkt fusk 2005	Antal/andel
Antal utredningar av misstänkt fusk	9 854
Andel beslut om indragning eller nedsättning av ersättning, %	32
Andel beslut om återbetalningsskyldighet, %	23
Andel polisanmälningar, %	16

¹ Rapporten bygger på de uppgifter som Försäkringskassans länsorganisationer redovisat till huvudkontoret. Ett visst mörkertal kan förekomma.

Under 2005 återrapporterades resultaten av drygt 500 polisanmälningar från polis eller åklagare. En knapp fjärdedel av dessa polisanmälningar resulterade i att åtal väcktes, vilket är en liten minskning jämfört med 2004. Så gott som alla åtal ledde till fällande dom eller strafföreläggande.

Återrapporterade polisanmälningar 2005	Antal/andel
Antal återrapporterade polisanmälningar	499
Andel polisanmälningar som ledde till åtal, %	21
Andel polisanmälningar som ledde till fällande dom, %	19

Inledning

Bakgrund

Försäkringskassan betalar varje dag ut mer än en miljard kronor. I en verksamhet med så stor omsättning är det viktigt att rätt ersättning betalas ut till rätt person. Det är därför även viktigt att Försäkringskassan med ett stort mått av säkerhet kan uttala sig om förekomsten av fel och fusk inom socialförsäkringssystemet.

I regleringsbrevet för 2005 finns ett generellt mål och ett återrapporteringskrav gällande fusk med socialförsäkringen. Det generella målet är att fusk inte ska förekomma. Återrapporteringskravet är att Försäkringskassan ska bedöma omfattningen av och beräkna kostnaderna för fusk.

För att kunna uppfylla återrapporteringskravet ska varje länsorganisation fortlöpande redovisa arbetet med att motverka fusk till Försäkringskassans huvudkontor. Denna rapport avser de utredningar av misstänkt fusk som avslutats under 2005. Av redovisningen ska bland annat framgå vad som orsakat utredningen, vad den lett fram till och om polisanmälan har gjorts. Rapporten omfattar även resultatet av de polisanmälningar som återrapporterats från polis och åklagare under 2005.

Syfte och metod

Syftet med redovisningen av fuskarbetet är framför allt att öka kunskapen om hur det misstänkta fusket ser ut. Redovisningen ska även ge en bild av hur länsorganisationerna arbetar med misstänkt fusk.

Denna sammanställning bygger på inrapporterade ärenden där misstänkt fusk har utretts. Varje länsorganisation har en kontaktperson som samlar in och redovisar dessa uppgifter varje kvartal. Redovisningarna

sammanställs sedan på riksnivå av Försäkringskassans huvudkontor, enheten för gemensamma försäkringsfrågor.

Alla utredningar om misstänkt fusk ska redovisas till huvudkontoret oavsett resultatet av utredningen. Impulser om misstänkt fusk gällande personer som inte gått att identifiera ska inte redovisas. Det samma gäller om det inte har gått att koppla impulsen till ett pågående eller avslutat ersättningsärende.

Redovisningen sker i en mall med fasta svarsalternativ. Följande uppgifter ska redovisas.

- Personuppgifter (personnummer, kön och sysselsättning)
- Berörd förmån
- Impuls till utredningen
- Om hembesök eller arbetsplatsbesök utförts
- Resultat av utredningen
- Fel belopp (faktiskt felaktig utbetalt belopp exklusive eftergift)
- Om utredningen har lett till polisanmälan
- Resultat av gjord polisanmälan (åtal och fällande dom)

Statistikinsamlingen i dess nuvarande form påbörjades i juli 2004. Redovisningsmallen har omarbetats under hand, bland annat har antalet svarsalternativ utökats. Antal gjorda polisanmälningar samt återrapporterade polisanmälningar har redovisats sedan 1996.

En utvärdering av redovisningsarbetet gjordes i slutet av 2005. Det visade sig då att länen har tolkat redovisningskraven på olika sätt vilket lett till att några län underrapporterat medan andra län har överrapporterat. Det finns därför en viss osäkerhet i resultaten. Uppgifterna bedöms ändå ge en bra bild av hur det misstänkta fusk ser ut och hur länen arbetar med misstänkt fusk.

Begrepp

Fusk:

Medvetna försök att kringgå gällande regler för personlig vinning (Vägledning 2004:1 Fusk?).

Begreppet fusk är föremål för diskussion och kommer att ändras. Bland annat anser delegationen för åtgärder mot felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen (FUTdelegationen) att begreppet fusk bör undvikas. FUTdelegationen menar att fusk är ett otydligt begrepp som förringar det faktum att det kan röra sig om brottsliga handlingar. I stället används begreppen misstänkt brott, regelbrott, oavsiktligt fel eller utbetalningsfel.²

Misstänkt fusk:

Misstanke om att en person medvetet har orsakat att fel ersättning betalas ut eller gjort anspråk på ersättning som hon/han inte har rätt till. Det kan t.ex. röra sig om att lämna felaktig information, undanhålla information, vara oaktsam eller inte anmäla ändrade förhållande. Om Försäkringskassan upptäcker fusk som den misstänker vara brottsligt ska polisanmälan alltid göras.

Fuskutredning:

Utredning om misstänkt fusk som har avslutats under redovisningsperioden. Utredningen kan både avse redan fattade beslut om rätt till ersättning och ansökan om ersättning, det vill säga innan någon utbetalning har gjorts. En misstänkt person kan resultera i mer än en utredning i statistiken om flera förmåner berörs.

Riktad kontroll:

En fördjupad kontroll som utförs under en begränsad tid och med en speciell fokus, till exempel en viss förmån, en viss uppgift eller en viss grupp.

Slumpmässig kontroll:

En systematisk kontroll av enskildas uppgifter som utförs i ett slumpmässigt urval av personer och utbetalningar. Slumpmässiga kontroller gör det möjligt att följa utvecklingen av misstänkt fusk. Resultaten kan också tjäna som underlag för de riktade kontrollerna.

² Rapport 1. Från risk till mål och resultat. Delegationen för åtgärder mot felaktiga utbetalningar från trygghetssystemen, 2006.

Utredningar av misstänkt fusk

Under 2005 redovisades 9 854 avslutade utredningar av misstänkt fusk gällande 8 898 personer. En sammanställning per län finns i bilaga 1. De förmåner som var vanligast förekommande var bostadsbidrag, sjukpenning, sjukersättning, tillfällig föräldrapenning och underhållsstöd.

Försäkringskassan fattade drygt 15 miljoner beslut om rätt till ersättning under 2005, det vill säga summan av antalet beviljanden, avslag, indragningar och ändringar. De avslutade fuskutredningar som redovisades för samma period motsvarar omkring 0,06 procent av alla beslut om ersättning. Den förmån som hade högst andel utredningar i förhållande till antalet beslut var underhållsstöd och sjukersättning.

Under 2005 gjordes över 70 miljoner utbetalningar av ersättning. Eftersom en fuskutredning kan omfatta flera utbetalningstillfällen har ingen beräkning av andelen utredningar i förhållande till antalet utbetalningar gjorts.

Tabell 1 Utredningar av misstänkt fusk samt beslut och utbetalningar 2005

Förmån	Antal fusk- utredningar	Antal beslut om ersättning	Antal utbetal- ningar	Andel utred- ningar*, %
Bostadsbidrag	2 192	447 199	2 485 011	0,49
Sjukpenning	1 754	946 672	3 379 465	0,19
Sjukersättning	1 497	159 851	6 447 058	0,94
Tillf. föräldrapenning	1 168	2 579 509	1 864 556	0,05
Underhållsstöd	1 110	103 504	2 384 762	1,07
Bostadstillägg**	719	567 937	5 369 490	0,13
Övriga förmåner***	576	9 001 116	28 444 687	0,01
Aktivitetsstöd	317	496 323	1 186 672	0,06
Barnbidrag	262	114 614	16 260 703	0,23
Föräldrapenning	259	919 230	2 809 262	0,03
TOTALT	9 854	15 335 955	70 631 666	0,06

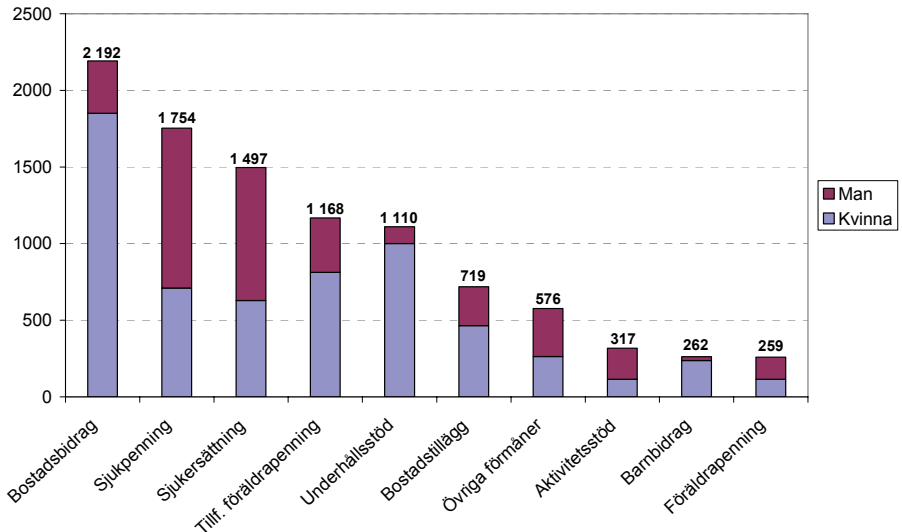
* Antal fuskutredningar delat med antalet beslut om ersättning 2005. Andelen utredningar är ungefärlig eftersom utredningarna kan avse beslut som har fattats tidigare än 2005. Måttet är därför endast ämnat att användas som ett jämförelsetal.

** Inklusive äldreförsörjningsstöd

*** Det är endast de 10 vanligaste förmånerna som redogörs särskilt. Övriga förmåner är bland annat vårdbidrag, assistansersättning och tandvårdsförsäkring.

Källa: Försäkringskassans produktionsstatistik, statistikportalen STORE.

Bland kvinnorna var det vanligare med misstänkt fusk med underhållsstöd, barnbidrag, bostadsbidrag och tillfällig föräldrapenning. Det har troligen ett samband med att det främst är kvinnor som är mottagare av dessa förmåner. För männen var det däremot vanligare med utredningar av aktivitetsstöd, sjukpenning eller sjukersättning. Totalt var det 63 procent av utredningarna som avsåg kvinnor och 37 procent som avsåg män. Det kan bl.a. bero på att kvinnorna många gånger utreddes för misstänktes fusk i flera förmåner samtidigt, till exempel bostadsbidrag i kombination med underhållsstöd.

Diagram 1 Avslutade fuskutredningar per kön 2005

De fuskutredningar som genomfördes gällde oftast personer som hade inkomst från anställning, sjukersättning eller som studerade. Andelen egna företagare var lågt.

Försäkringskassan har rätt att göra såväl hembesök som arbetsplatsbesök för att kontrollera lämnade uppgifter. Hembesök förekom i en knapp fjärdedel av utredningarna (22 %), vanligen när det gällde bostadsbidrag, underhållsstöd, bostadstillägg till pensionärer och assistansersättning. Arbetsplatsbesök var betydligt ovanligare (4 %) och gällde framför allt aktivitetsstöd och sjukersättning.

Impuls till utredning

De flesta tips om misstänkt fusk kommer från allmänheten. Vem som helst som känner till eller misstänker fusk kan anmäla det till Försäkringskassan. Den som vill kan lämna uppgifterna anonymt. Anmälningarna kommer vanligen från privatpersoner men kan också komma från arbetsgivare, hyresvärdar, fastighetsförvaltare, bostadsrättsföre-

ningar och andra företag och föreningar.³ Som framgår av diagram 2 inleddes närmare hälften av fuskutredningarna på grund av anonyma anmälningar. Det var betydligt ovanligare med anmälningar där uppgiftslämnar uppgav sitt namn.

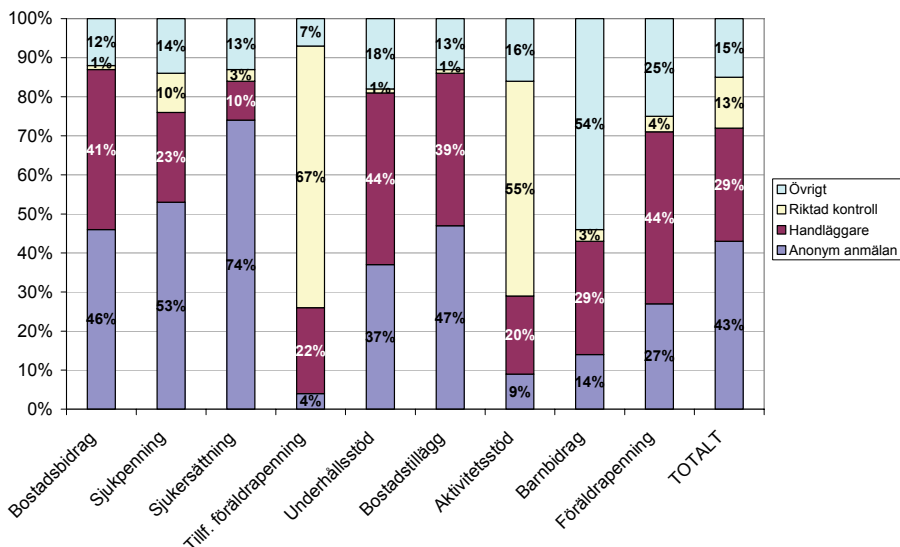
Många fuskutredningar initierades av iakttagelser under den ordinarie handläggningen, till exempel att personen lämnat motstridiga uppgifter. Dessutom har riktade kontroller genomförts av bland annat aktivitetsstöd och tillfällig föräldrapenning. När det gäller tillfällig föräldrapenning genomfördes ett stort antal kontroller under 2004 och 2005. Kontrollerna innebar att Försäkringskassan stämde av med arbetsgivaren om personen avhållit sig från arbete de dagar som begäran om tillfällig föräldrapenning gällde.

Sedan juli 2005 görs även slumpmässiga kontroller av misstänkt fusk i tio olika förmånsslag, bland annat aktivitetsstöd, barnbidrag och sjukpenning. Antalet slumpmässiga kontroller är än så länge för lågt för att vi ska kunna uttala oss om resultaten i denna rapport.

Andra impulser till fuskutredningar var till exempel anmälningar från andra myndigheter, arbetsgivare, försäkringsbolag eller posten.

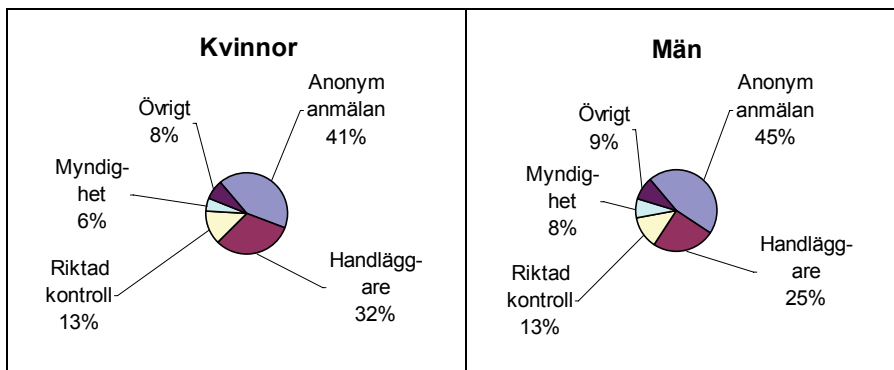
³ Vägledning 2004:1 Fusk?, Försäkringskassan.

Diagram 2 Impulser till utredning av misstänkt fusk 2005

Det fanns en viss skillnad mellan könen. De anonyma anmälningarna gällde ofta misstänkt fusk med sjukersättning eller sjukpenning där andelen män var högre. I de fall fuskutredningen initierades av en handläggare var däremot andelen kvinnor högre. De sistnämnda impulserna gällde framför allt föräldrapenning, underhållsstöd eller bostadsbidrag vilka oftast betalas ut till kvinnor.

Diagram 3 Fördelning av impulser per kön 2005

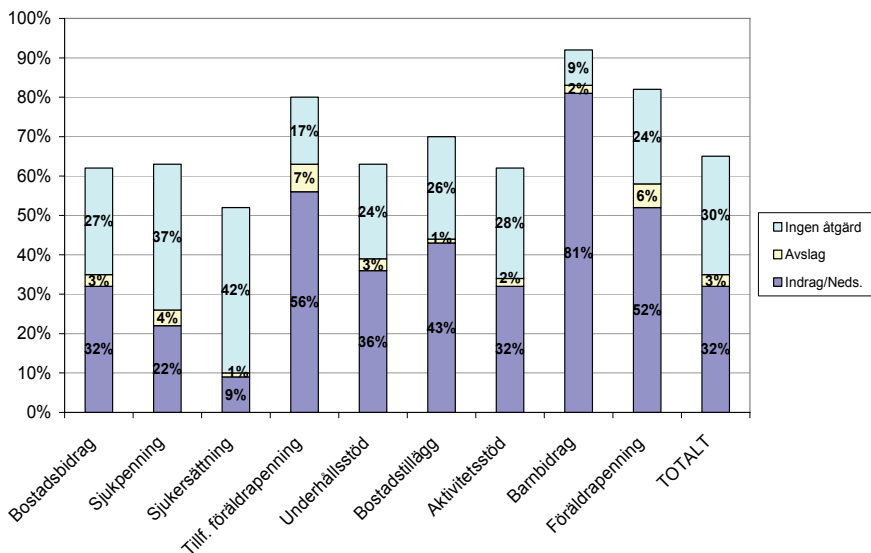
Beslut efter avslutad utredning

I en dryg tredjedel av utredningarna konstaterades att rätt ersättning betalades ut. En knapp tredjedel av utredningarna resulterade i beslut om indragning eller nedsättning. Om någon får en ersättning som hon eller han inte är berättigad till ska Försäkringskassan dra in eller minska ersättningen oavsett om det är personen själv som förorsakat den felaktiga utbetalningen.

I några fall gjordes utredning av misstänkt fusk innan någon utbetalning gjorts. I de fall personen gjort anspråk på ersättning som hon eller han inte hade rätt till fattades ett avslagsbeslut.

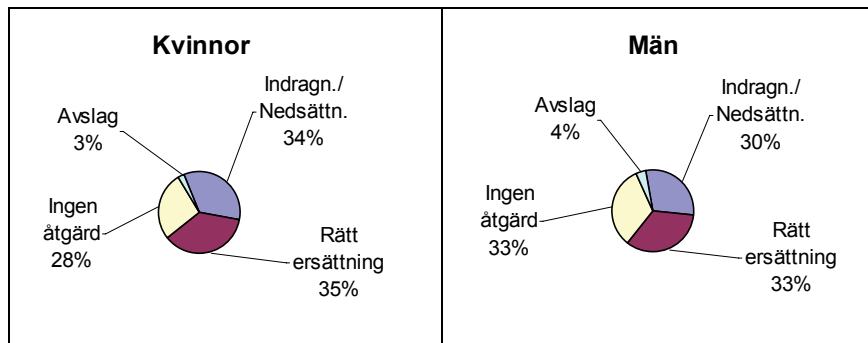
30 procent av utredningarna ledde inte till någon åtgärd, vanligtvis på grund av att den felaktiga ersättningen redan upphört eller att underlaget var för otillräckligt att fatta beslut på.

Diagram 4 Beslut i avslutade fuskutredningar 2005

De förmåner som hade högst andel indragningar och nedsättningar var barnbidrag, tillfällig föräldrapenning och föräldrapenning. Andelen kvinnor som fick ersättningen indragen eller nedsatt var högre än andelen män.

Diagram 5 Fördelning av resultat per kön 2005

Återbetalningsskyldighet

Om en förmånstagare fått en ersättning som hon eller han inte har rätt till ska Försäkringskassan ta ställning till om den ska kräva tillbaka den felaktigt utbetalda ersättningen. Återbetalningsskyldighet kan t.ex. uppstå om ersättningstagaren själv har orsakat den felaktiga utbetalningen genom att lämna oriktiga uppgifter. Återbetalningsskyldighet kan också uppstå om ersättningstagaren borde ha insett att utbetalningen var felaktig.

Om det finns särskilda skäl, till exempel bristande betalningsförmåga, får Försäkringskassan helt eller delvis efterge skyldigheten att betala tillbaka beloppet.⁴ Beslut om återkrav ska fattas först efter prövning av eftergift vilket innebär att återkravsbeloppet inte alltid är det samma som det felaktigt utbetalda beloppet. I denna rapport redovisas endast felaktigt utbetalt belopp.

Försäkringskassan fattade 121 000 beslut om återbetalningsskyldighet år 2005. Denna summa inkluderar en stor mängd avstämningsbeslut av bostadsbidrag⁵. När det gäller enbart utredningar av misstänkt fusk

⁴ Vägledning 2005:3 Återkrav, Försäkringskassan.

⁵ Bostadsbidrag beviljas som ett preliminärt bidrag beräknat på de uppgifter som lämnas i ansökan. En avstämning av inkomstuppgifterna görs när taxeringen är klar, vilket kan leda till återbetalningsskyldighet.

har 2 240 beslut om återbetalningsskyldighet redovisats under 2005. Det motsvarar 23 procent av de 9 854 utredningar som redovisades. De felaktiga utbetalningarna i fuskutredningarna uppgick till drygt 75 miljoner kronor (exklusive eftergift). Det totala beloppet för alla felaktiga utbetalningar (inklusive fuskutredningarna) uppgick till 618 miljoner kronor.

De felaktigt utbetalningarna i fuskutredningarna gällde framför allt sjukpenning. Det fanns en stor spridning i de felaktiga belopp som redovisades, allt från några hundra kronor till flera hundratusen kr per ärende. De förmåner som hade högst medelvärde per ärende var sjukersättning och sjukpenning vilket troligtvis beror på att dessa förmåner oftast spänner över en lång tidsperiod. Tillfällig föräldrapenning avser däremot ofta enstaka utbetalningar under kortare perioder och hade därmed lägre medelvärde.

Tabell 2 Felaktiga utbetalningar på grund av misstänkt fusk 2005

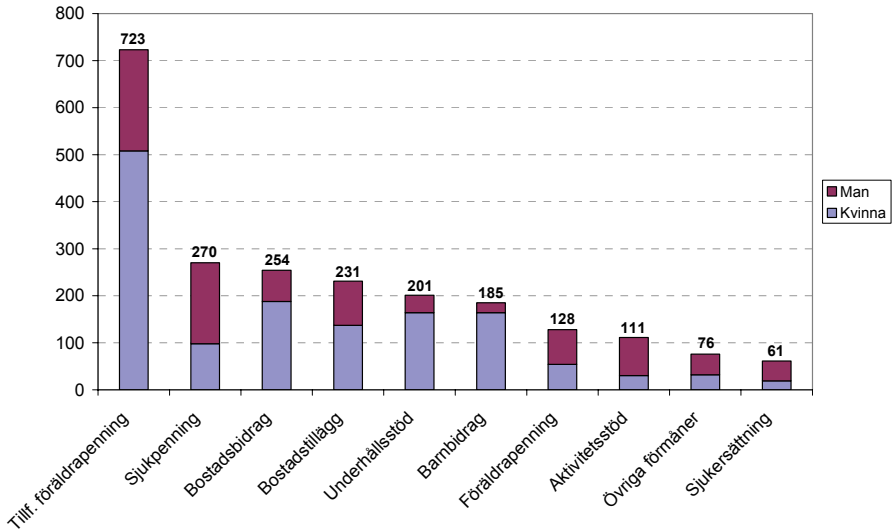
Förmån	Antal fusk- utredningar	Antal felaktiga utbetalningar	Summa*, kr	Medel- värde**, kr
Tillf. föräldrapenning	1 168	723	6 239 955	8 631
Sjukpenning	1 754	270	25 246 253	93 505
Bostadsbidrag	2 192	254	5 172 613	20 365
Bostadstillägg	719	231	7 691 123	33 295
Underhållsstöd	1 110	201	5 389 770	26 815
Barnbidrag	262	185	7 103 592	38 398
Föräldrapenning	259	128	3 200 131	25 001
Aktivitetsstöd	317	111	1 588 280	14 309
Övriga förmåner	576	76	5 245 527	69 020
Sjukersättning	1 497	61	8 622 523	141 353
TOTALT	9 854	2 240	75 499 767	33 705

* Sammanlagt belopp för de fuskutredningar som ledde till återbetalningsskyldighet.

** Sammanlagt belopp delat med antalet felaktiga utbetalningar.

Flertalet av de felaktiga utbetalningarna avsåg kvinnor, framför allt beträffande barnbidrag underhållsstöd, bostadsbidrag och tillfällig föräldrapenning. När det gällde männen var det däremot vanligare med felaktiga utbetalningar av aktivitetsstöd, sjukersättning och sjukpenning.

Diagram 6 Felaktiga utbetalningar per kön 2005

Polisanmälningar

Försäkringskassan ska alltid polisanmäla misstänkta brott. Försäkringskassan ska i dessa fall bedöma om den misstänktes agerande passar ihop med de förutsättningar som krävs för ett visst brott. Till exempel krävs för bedrägeri att den försäkrade har vilselett Försäkringskassan och att vilseledandet har lett till vinning för den försäkrade. Försäkringskassan ska dock inte göra en brottsutredning utan den saken överläts till polis och åklagare.⁶

Polisanmälan gjordes i 1 558 utredningar, vilket motsvarar 16 procent av alla fuskutredningar. De utredningar som oftast ledde till polisanmälningar gällde misstänkt fusk med barnbidrag, tillfällig föräldrapenning och föräldrapenning. Under 2005 genomfördes ett stort antal riktade kontroller rörande tillfällig föräldrapenning, drygt hälften av dessa utredningar ledde till polisanmälan.

⁶ Vägledning 2004:1.

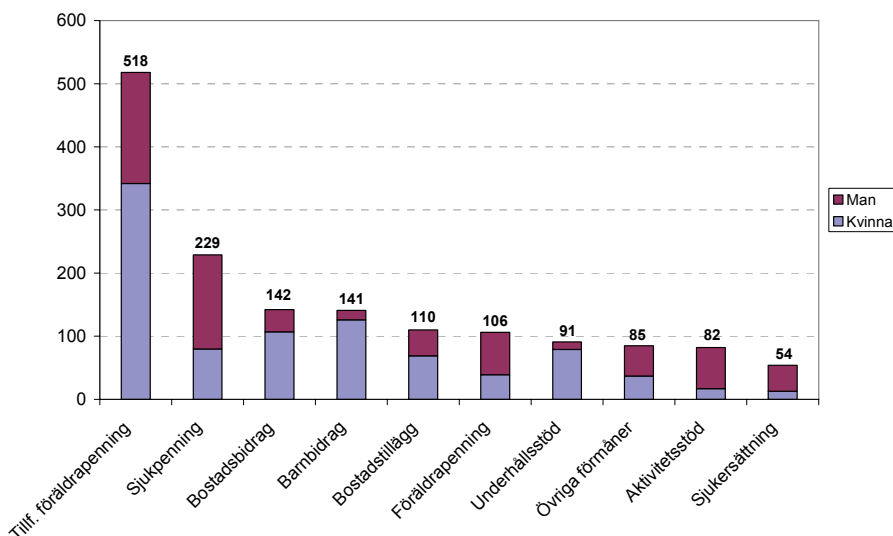
Tabell 3 Fuskutredningar som ledde till polisanmälan 2005

Förmån	Antal fusk- utredningar	Antal polis- anmälningar	Andel polis- anmälningar*, %
Tillf. föräldrapenning	1 168	518	44
Sjukpenning	1 754	229	13
Bostadsbidrag	2 192	142	6
Barnbidrag	262	141	54
Bostadstillägg	719	110	15
Föräldrapenning	259	106	41
Underhållsstöd	1 110	91	8
Övriga förmåner	576	85	15
Aktivitetsstöd	317	82	26
Sjukersättning	1 497	54	4
TOTALT	9 854	1 558	16

* Antal polisanmälningar delat med antal fuskutredningar.

Trots att flertalet av fuskutredningarna gällde kvinnor var det vanliga-
re att männen blev polisanmälda. Det var särskilt tydligt när det gällde
sjukpenning, aktivitetsstöd och sjukersättning. När det gällde under-
hållsstöd, barnbidrag och bostadsbidrag var det däremot betydligt fler
kvinnor som polisanmälades.

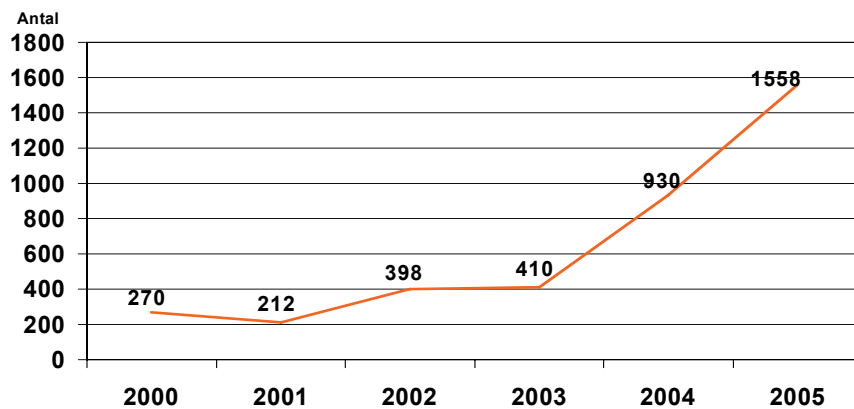
Diagram 7 Polisanmälningar per kön 2005

Det fanns stora skillnader i andelen polisanmälningar mellan länen, vilket framgår av tabell 1 i bilaga 1. I Jönköping ledde till exempel 66 procent av alla utredningar till polisanmälan medan motsvarande siffra för Västra Götaland var 6 procent.

Antalet polisanmälningar har ökat kraftigt under de senaste åren. Sedan 2003 har polisanmälningarna nära nog fördubblats.

Diagram 8 Polisanmälningar 2000–2005

Återrapporterade polisanmälningar

Efter att en polisanmälan har gjorts ska en förundersökningsledare ta ställning till om en förundersökning ska inledas. Förundersökningen ska normalt inledas så fort det finns anledning att anta att ett brott har begåtts. Men om det är uppenbart att brottet inte går att utreda behöver inte någon förundersökning inledas. Någon förundersökning görs oftast inte heller om en fortsatt utredning skulle medföra kostnader som inte står i rimligt förhållande till brottet och om det dessutom kan antas att brottet inte skulle leda till någon svårare påföljd än böter. Om åklagaren bedömer att bevisen är så starka att det kan antas att den misstänkte kommer att fällas för brottet ska hon eller han väcka åtal. Det sker genom att åklagaren lämnar in en stämningsansökan till tingsrätten, som är första instans i brottmål.⁷

Resultatet av polisanmälan ska återrapporteras till Försäkringskassan från polis- eller åklagarmyndigheten. Eftersom det kan ta lång tid innan en polisanmälan återrapporteras finns ingen koppling i statistiken mellan de polisanmälningar som gjorts under 2005 och de polisanmälningar som återrapporterats under 2005.

Under 2005 återrapporterades 499 stycken polisanmälningar. Närmare hälften av återrapporteringarna gällde tillfällig föräldrapenning och sjukpenning. Av de återrapporterade ärendena ledde 21 procent till att åtal väcktes. Så gott som alla åtal ledde till fällande dom. I de fällande domarna ingår även åtalseftergift, strafföreläggande och åtalsunderlåtelse.

⁷ Vägledning 2004:1.

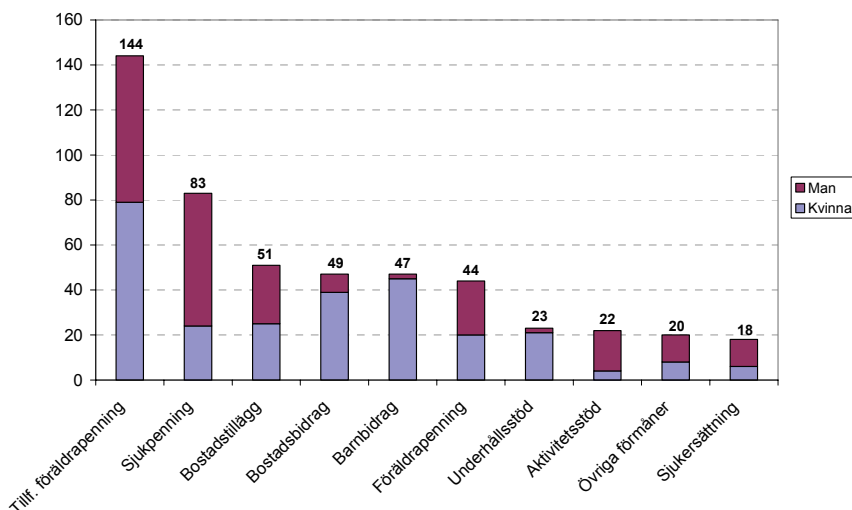
Tabell 4 Polisanmälningar som återrapporterades från polis/åklagare 2005

Förmån	Antal återrap. polisanm.	Andel åtal*, %	Andel fällande domar*, %
Tillf. föräldrapenning	144	23	22
Sjukpenning	83	34	29
Bostadstillägg	51	15	14
Bostadsbidrag	49	10	8
Barnbidrag	47	0	0
Föräldrapenning	44	21	21
Underhållsstöd	23	4	4
Aktivitetsstöd	22	41	32
Sjukersättning	18	56	50
Övriga förmåner	18	6	6
TOTALT	499	21	19

* Antal åtal delat med antal återrapporterade polisanmälningar.

** Antal fällande domar delat med antal återrapporterade polisanmälningar.

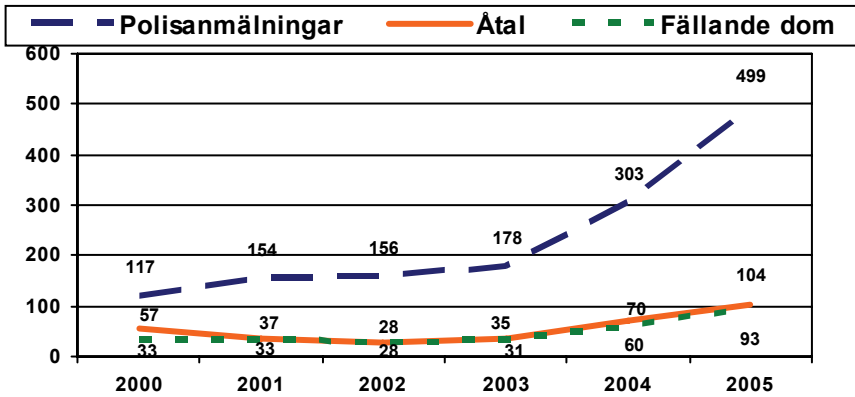
Andelen kvinnor var något högre än män totalt sett. De återrapporterade polisanmälningarna följer samma mönster mellan könen som de polisanmälningar som gjordes under 2005. Kvinnorna dominerade när det gällde familjerelaterade förmåner medan männen dominerade när det gällde sjukpenning, aktivitetsstöd och sjukersättning.

Diagram 9 Återrapporterade polisanmälningar per kön 2005

Det fanns markanta skillnader i andelen åtal mellan länen vilket framgår av bilaga 2. I Kronoberg och Västmanland väcktes åtal i 80 procent av polisanmälningarna medan övriga län låg under 50 procent. Samarbetet med polis och åklagare ser också olika ut i landet. Några län, framför allt Västmanland, har ett väl utvecklat samarbete medan andra län har ett obetydligt samarbete.

Eftersom antalet polisanmälningar ökat har de återrapporterade polisanmälningarna följaktligen också ökat. Andelen åtal har minskat med ett par procent jämfört med 2004.

Diagram 10 Återrapporterade polisanmälningar 2000–2005

Slutsatser

Försäkringskassans redovisning av arbetet med att motverka fusk syftar framför allt till att öka kunskapen om hur det misstänkta fusket ser ut. Det är ännu för tidigt att med säkerhet kunna uttala sig om omfattningen av det misstänkta fusket. Det är också svårt att kunna utläsa eventuella förändringar i beteende och tillvägagångssätt. Däremot går det att se att antalet polisanmälningar har ökat stort, från 270 anmälningar 2000 till 1 558 anmälningar 2005. Ökningen beror sannolikt inte på att fusket har ökat kraftigt utan på att utredningsarbetet på Försäkringskassan har intensifierats under denna period. Ett stort antal riktade kontroller har genomförts bland annat gällande personer som får tillfällig föräldrapenning. En annan förklaring är att Försäkringskassan sedan 2004 har nya rutiner som innebär att fusk som misstänks vara brottsligt alltid ska polisanmälas⁸.

Det verkar finnas ett klart samband mellan vilken typ av impuls som initierade utredningen och utfallet av utredningen. De riktade kontrollerna ledde oftare till polisanmälan än övriga impulser. Särskilt tydligt var det vid kontroll av tillfällig föräldrapenning där hälften av utredningarna ledde till polisanmälan. Då de riktade kontrollerna inriktar sig på områden där risken för fusk bedömts som stor är det naturligt att utfallet av dessa utredningar är högt. Detsamma gäller för impulser från handläggare och andra myndigheter som i regel grundar sig på faktiska iakttagelser. Det var få anonyma anmälningar som ledde till indragning, nedsättning etc. Anmälarna har många gånger en bristfällig kännedom om regelverk och övriga förutsättningar och anmälningarna bygger ofta på svaga grunder.

⁸ Vägledning 2004:1.

Tabell 5 Utfall av fuskutredningar utifrån impuls

Impuls	Antal fuskutredningar	Indragning/nedsättning, %	Återbetalnings-skyldighet, %	Polisanmälningar, %
Anonym anmälan	4 234	16	5	3
Handläggare	2 878	45	32	24
Riktad kontroll	1 285	42	45	31
Övrigt	813	37	28	20
Annan myndighet	644	58	44	28
TOTALT	9 854	32	23	16

Anmärkning: Tabellen visar andelen fuskutredningar som ledde till indragningar, nedsättningar, beslut om återbetalningskyldighet samt polisanmälningar per impuls.

Andelen fuskutredningar som ledde till polisanmälan varierade stort i landet, vilket kan bero av att impulserna till utredning skiljer sig åt i länen. Variansen är dock så markant att skillnaden troligare beror på att länen gjort olika bedömningar av vilka ärenden som ska polisanmälas och även av vilka utredningar som ska redovisas till huvudkontoret. Av den anledningen har huvudkontoret förtydligat instruktionerna för redovisningsarbetet under 2006. Huvudkontoret kommer även att förtydliga vilka ärenden som ska polisanmälas.

Även när det gäller andelen åtal fanns det en markant skillnad mellan länen. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har tillsammans med bland annat Lunds universitet undersökt kvaliteten på Försäkringskassans polisanmälningar⁹. Enligt BRÅ:s rapport finns det inget direkt samband mellan andelen åtal och kvaliteten på polisanmälan. I stället menar BRÅ att samarbetet mellan Försäkringskassan och polis- och åklagarmyndigheten har stor betydelse. Detta styrks av att Västmanland som har ett väl utvecklat samarbete med polis- och åklagare också har en mycket hög andel åtal.

Andelen polisanmälningar där åtal väcktes har minskat de senaste åren. Minskningen kan tyda på att Försäkringskassan ökade fokus på bidragsbrott de senaste åren ännu inte återspeglas hos polis och åklagare. I maj 2006 träffade Försäkringskassan, Rikspolisstyrelsen och Åklagar-

⁹ Rapport 2005:10 När olyckan inte är framme. Bedrägerier mot allmän och privat försäkring.

myndigheten en överenskommelse om att öka samverkan mellan myndigheterna. Samverkan innebär att den så kallade Västmanlandsmodellen ska införas i hela landet. Modellen bygger på att särskilda personer inom myndigheterna handlägger misstänkta bidragsbrott.

Bilaga 1

Utredningar av misstänkt fusk 2005

I tabellerna återfinns sammanställningar av de uppgifter som varje länsorganisation redovisat till huvudkontoret under 2005.

Tabell 1 Utredningar av misstänkt fusk 2005

Länskontor	Antal utredningar	Kvinnor	Män	Utförda hembesök	Utförda arbetsplatsbesök	Gjorda polis-anmälningar
Stockholm	2 514	1 562	952	76	31	680
Uppsala	308	169	139	11	10	98
Södermanland	325	235	90	47	1	73
Östergötland	769	562	206	292	11	40
Jönköping	142	90	52	16	2	95
Kronoberg	129	66	63	22	10	15
Kalmar	204	101	103	38	12	34
Gotland	23	12	11			7
Blekinge	148	90	58	17	5	20
Skåne	1 465	966	498	540	68	109
Halland	192	130	62	13	3	23
Västra Götaland	1 782	1 184	598	712	87	110
Värmland	146	87	59	1	1	26
Örebro	275	153	122	68	16	21
Västmanland	125	60	65	10	5	40
Dalarna	135	85	50	25	2	43
Gävleborg	221	119	102	61	15	41
Västernorrland	200	131	69	70	4	3
Jämtland	172	90	82	37	13	25
Västerbotten	134	64	70	4	3	33
Norrboten	413	225	188	77	48	20
Utlandsärenden	32	16	16			2
RIKET	9 854	6 197	3 655	2 137	347	1 558

Tabell 2 Antal fuskutredningar per sysselsättning 2005

Länskontor	An- ställda	Egna före- tagare	Arbets- sökkan- de	Övrig syssel- sättn.	Uppgift saknas	Totalt
Stockholm	1 300	112	214	659	229	2 514
Uppsala	154	16	28	8	102	308
Södermanland	100	4	20	99	102	325
Östergötland	163	19	95	479	13	769
Jönköping	68	5	5	24	40	142
Kronoberg	35	3	12	69	10	129
Kalmar	76	7	30	42	49	204
Gotland		3	1	5	14	23
Blekinge	61	8	8	39	32	148
Skåne	305	52	147	490	471	1 465
Halland	113	10	29	18	22	192
Västra Götaland	541	56	180	1 004	1	1 782
Värmland	20	1	18	12	95	146
Örebro	79	7	81	97	11	275
Västmanland	72	6	13	23	11	125
Dalarna	33	8	29	34	31	135
Gävleborg	44	6	26	95	50	221
Västernorrland	52	9	19	17	103	200
Jämtland	57	12	19	25	59	172
Västerbotten	64	5	15	2	48	134
Norrboten	49	13	151	55	145	413
Utlandsärenden	5	4	1	8	14	32
RIKET	3 391	366	1 141	3 304	1 652	9 854

Tabell 3 Antal fuskutredningar per impuls 2005

Länskontor	Ano- nym	Hand- läggare	Riktad kont- roll TFP	Riktad kont- roll övrigt	Slump- mässig kont- roll	Annan myn- dighet	Övrigt	Totalt
Stockholm	769	822	358	204	27	127	207	2 514
Uppsala	141	70	40	2	1	17	37	308
Södermanland	141	98	40	18	5	10	13	325
Östergötland	370	300	13	12	1	23	50	769
Jönköping	15	58	26		1	25	17	142
Kronoberg	50	65	5	1		7	1	129
Kalmar	137	32	17	10		7	1	204
Gotland	9	7		3	1	1	2	23
Blekinge	72	19	3	37	1	7	9	148
Skåne	735	445	19	27		131	108	1 465
Halland	87	26	39	8		17	15	192
Västra Götaland	846	607	1	138		97	93	1 782
Värmland	2	34	3	6		69	32	146
Örebro	131	64	3	2		37	38	275
Västmanland	60	13	11	7	1	27	6	125
Dalarna	47	43	7	7		14	17	135
Gävleborg	141	41	1	8	6	13	11	221
Västernorrland	144	49				1	6	200
Jämtland	119	28	10		6	4	5	172
Västerbotten	77	24	11	11	2		9	134
Norrbottn	136	18	1	172	68	7	11	413
Utland	5	15		4		3	5	32
RIKET	4 234	2 878	608	677	120	644	693	9 854

Tabell 4 Antal fuskutredningar per resultat 2005

Länskontor	Indragning	Nedsättning	Rätt ersättning	Ingen åtgärd	Avslags beslut	Totalt
Stockholm	778	166	386	1125	59	2 514
Uppsala	111	4	19	152	22	308
Södermanland	99	8	118	90	10	325
Östergötland	234	32	320	169	14	769
Jönköping	62	55	12	1	12	142
Kronoberg	37	23	14	50	5	129
Kalmar	21	15	71	71	26	204
Gotland	8		9	3	3	23
Blekinge	27	12	100	9		148
Skåne	444	118	494	339	70	1 465
Halland	80	2	41	48	21	192
Västra Götaland	184	34	997	559	8	1 782
Värmland	115	28			3	146
Örebro	93	36	138	4	4	275
Västmanland	32	4	31	53	5	125
Dalarna	52	21	16	44	2	135
Gävleborg	57	16	129	13	6	221
Västernorrland	19	7	150	10	14	200
Jämtland	32	8	69	56	7	172
Västerbotten	25	24	67	11	7	134
Norrbottn	20	21	227	135	10	413
Utland	4		12	15	1	32
RIKET	2 534	634	3 420	2 957	309	9 854

Bilaga 2

Återrapporterade polisanmälningar 2005

I tabellerna återfinns sammanställningar av de 7 polisanmälningar som återrapporterats till respektive länsorganisation från polis eller åklagare under 2005.

Tabell 1 Antal återrappporterade polisanmälningar 2005

Länkontor	Antal polis-anm.	Kvin-nor	Män	Ej åtal	Åtal	Fri-ande dom	Fäll-ande dom
Stockholm	204	109	95	184	20	5	15
Uppsala	15	11	4	11	4		4
Södermanland	12	7	5	8	4		4
Östergötland	48	27	21	31	17		16
Jönköping	76	44	32	60	16		16
Kronoberg	5		5	1	4		4
Kalmar	9	5	4	5	4	2	2
Gotland	2	1	1	1	1	0	1
Blekinge	0				0		
Skåne	31	15	14	22	9		9
Halland	5	2	3	3	2		2
Västra Götaland	22	9	13	17	5		5
Värmland	11	8	3	8	3		3
Örebro	5	1	4	3	2	1	1
Västmanland	10	6	4	2	8		8
Dalarna	4	3	1	3	1		1
Gävleborg	8	2	6	8	0		
Västernorrland	1	1		1	0		
Jämtland	6	5	1	6	0		
Västerbotten	2	1	1	2	0		
Norrbottn	23	14	9	19	4		2
Utland	0				0		
RIKET	499	271	226	395	104	8	93

I serien Analyserar har följande skrifter publicerats under år 2006:

- 2006:1 Kundundersökning 2004
- 2006:2 Trygg i början – om samspelet sjukförsäkring, avtalsersättningar och tid (del 1)
- 2006:3 Trygg i början – om samspelet sjukförsäkring, avtalsersättningar och tid (del 2)
- 2006:4 Prognosverktyget – ett stöd i det första vägvalet vid handläggningen av sjukfall
- 2006:5 Socialförsäkringarna – rätt och fel. Rapport från forskarseminarium i Umeå 25–26 januari 2006
- 2006:6 Försäkringskassan och arbetslivsinriktad rehabilitering – regelverket i praktiken
- 2006:7 Skilda vägar. Föräldrars kunskaper om vårdnad, boende, umgänge och underhåll
- 2006:8 Socialförsäkringens omfattning och finansiering 2004–2007
- 2006:9 Försäkringskassans utredningar av misstänkt fusk – metoder och kostnadseffektivitet
- 2006:10 Försäkringskassan och arbetslivsinriktad rehabilitering – aktiva åtgärder och återgång i arbete
- 2006:11 Genomsnittlig pensionsålder i de nordiska länderna – med internationell utblick
- 2006:12 Försäkringskassans arbete med misstänkta brott 2005

Försäkringskassans arbete med misstänkta brott 2005

Rapporten bygger på en uppföljning av Försäkringskassans utredningar av misstänkt brott samt återrapporterade polisanmälningar under 2005. Syftet med uppföljningen är huvudsakligen att öka kunskapen om hur de misstänkta brotten ser ut och vilka kontroller som görs.

Uppföljningen visar att utredningarna ofta leder till att ersättningen stoppas eller minskas, ofta i kombination med återkrav på felaktigt utbetald ersättning. Ett ökande antal utredningar leder även till polisanmälan. Det verkar finnas ett tydligt samband mellan vilken typ av impuls som initierar en utredning av misstänkt brott och utfallet av utredningen. Kontroller i handläggningen och riktade efterkontroller leder till exempel betydligt oftare till polisanmälan än anonyma anmälningar. Av de polisanmälningar som görs resulterar en knapp fjärdedel i att åtal väcks. Så gott som alla åtal leder till fällande dom eller strafföreläggande.